

Matei Cazacu
DRAKULA

2. del

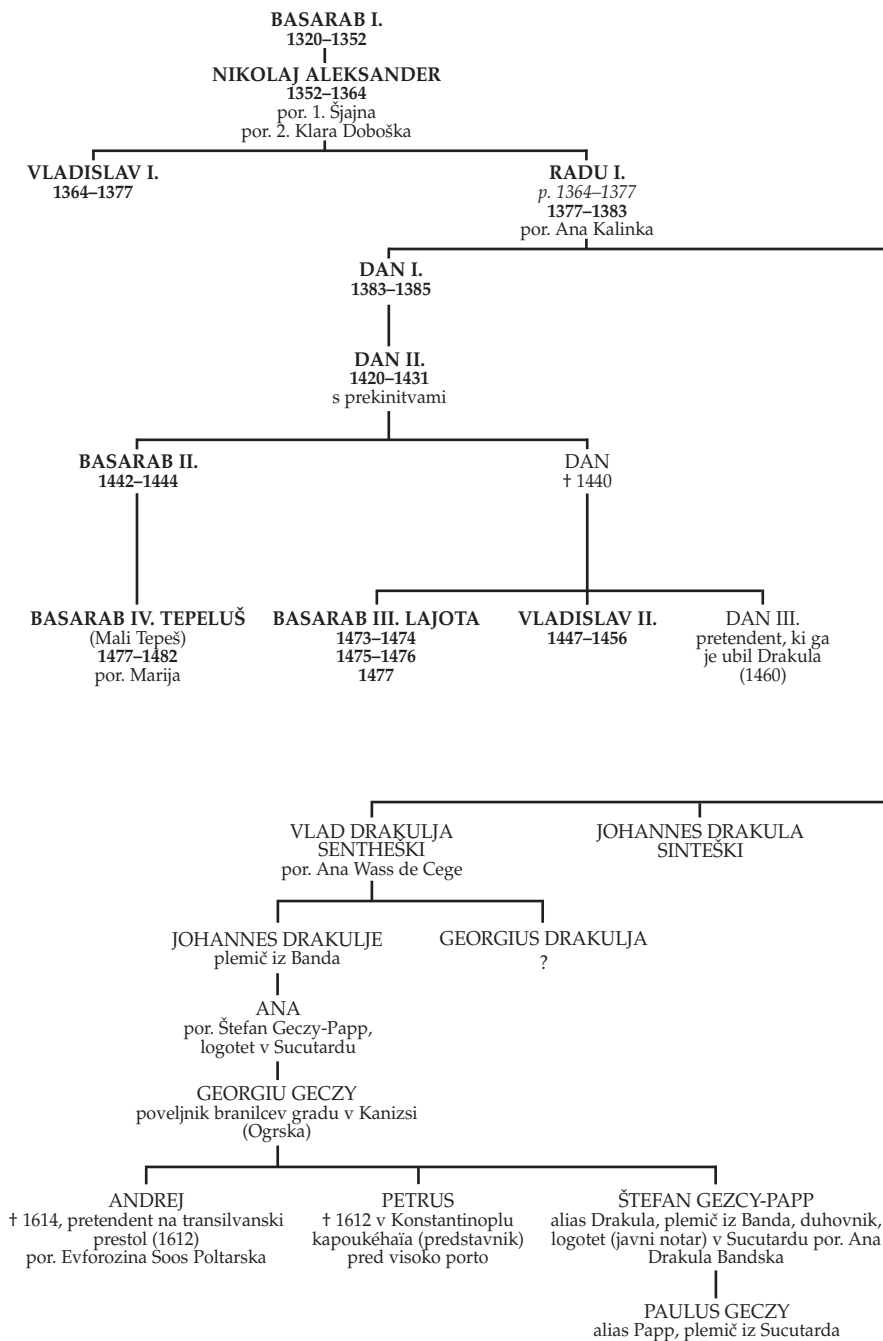
KAZALO

- 6 Družinsko drevo
8 Zemljevid. Vlaška Vlada Drakule
- 9 *6. poglavje*
PROPAGANDA, IZGNANSTVO IN SMRT (1463–1476)
Neverjetna izdaja
Brošura iz leta 1463
Ogrska manipulacija
Drakula na svobodi
»A prebodlo ga je mnogo sulic ...«
Obraz, pokrit s svilenim prtom
Vlad in Mihajlo: »hudičeva« sinova
Potomci Tepeševega sina
- 48 *7. poglavje*
TIRAN ALI VELIK VLADAR?
Zgodba o vojvodi Drakuli
Utelesenje zla
Pobožni knez?
»Ljubljeni« Drakula
Odkritje ruskih zgodb o Drakuli
Pripoved o vojvodi Drakuli, politični priročnik Ivana III.
Laonikos Kalkokondiles
V spremstvu Mahmuda paše
Kalkokondilesovo izginotje
- 98 *8. poglavje*
DRAKULA IN BRAM STOKER
O netopirjih na splošno ...
... In o Drakuli podrobno

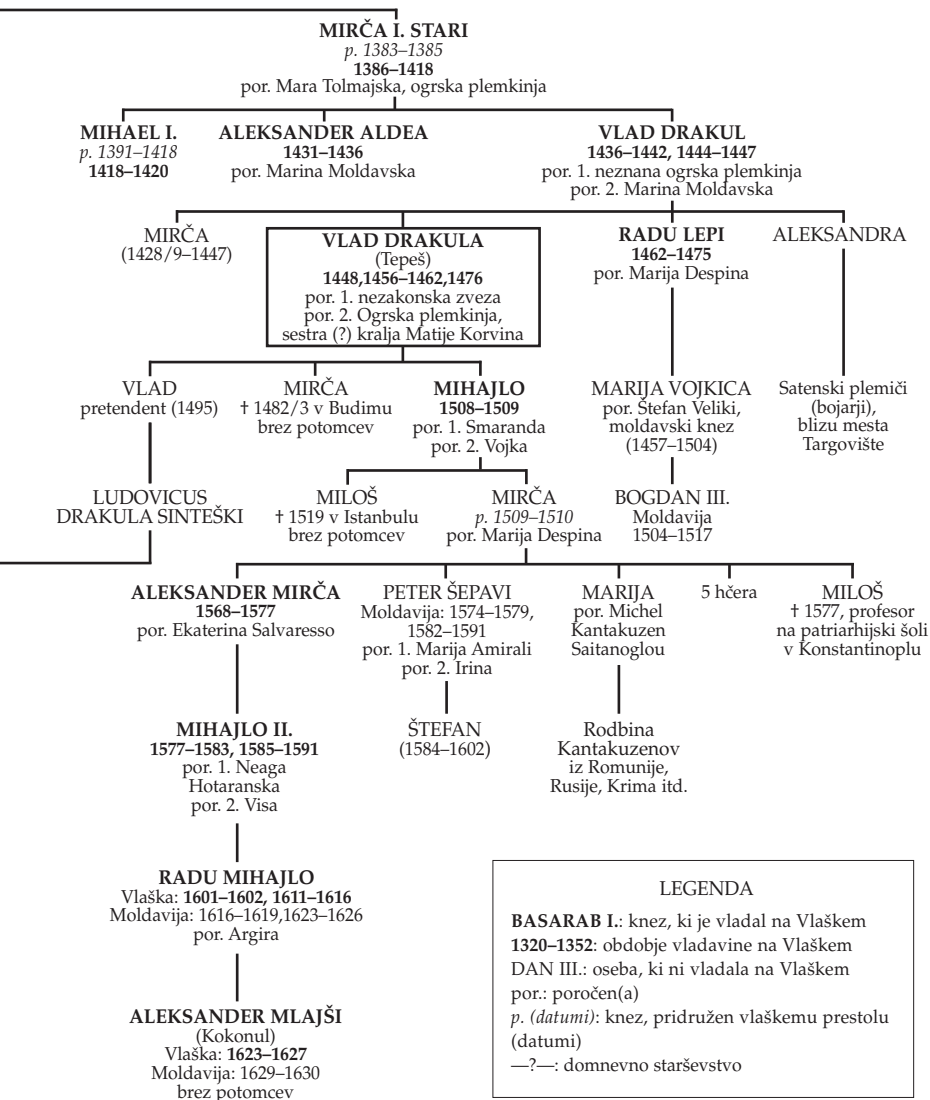
- »Ne na usta, pač pa na vrat ...«
Stoker plagiator?
Marie Nizet in njen *Vojskovodja Vampir*
Romunsko »potovanje« Marie Nizet
Družinska zgodba
Billy the Kid proti Drakuli
Nova zlata doba
- 130 9. poglavje
VAMPIRJI V ROMUNIJI

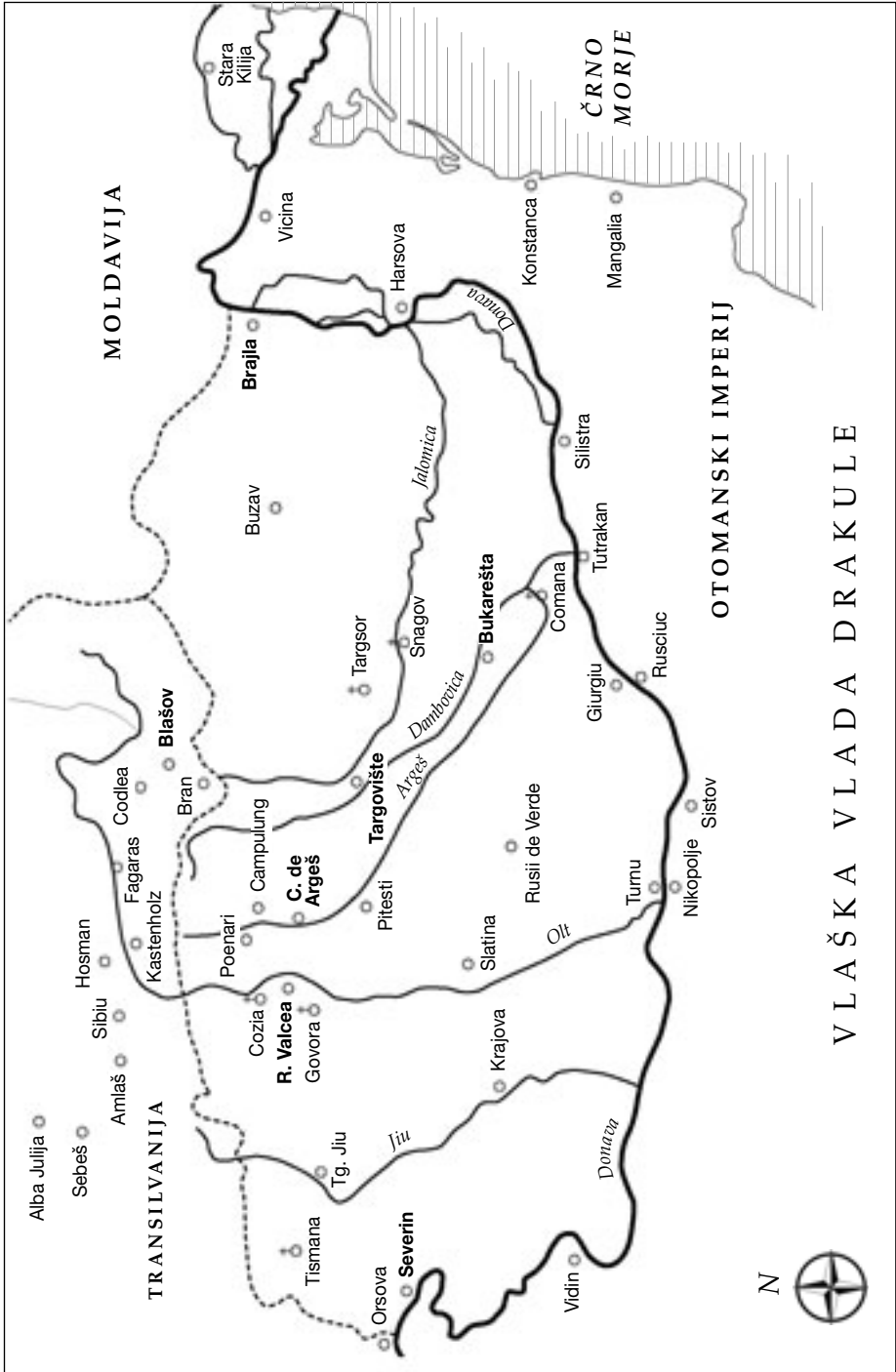
Strigoï in ravnanje z njim
Vampir: osebna izkaznica
Pokristjanjenje vampirizma
Vitamin C, orožje proti vampirjem
- 149 *Sklep*
VLAD DRAKULA, VAMPIR?

Mrtvi in živi vampirji
- 156 *Priloge*
- 157 KRONOLOGIJA
159 ZGODBA O VOJVODI DRAKULI (anonimno delo, 1463)
166 HISTORIARUM DEMONSTRATIONES (Laonikos
Kalkokondiles, v. 1423–v. 1474)
177 PRIPOVED O VOJVODI DRAKULI (Fedor Kuricin, 1486)
187 ZGODBA O VOJVODI DRAKULI (anonimno delo, 1488)
- 194 Bibliografija
197 Imensko kazalo

VLAD DRAKULA IN DINASTIJA BASARABOV (14.–17. stoletje)

VLAŠKA VLADA DRAKULE

PROPAGANDA,
IZGNANSTVO IN SMRT
(1463–1476)

Takoj ko se je kralj Matija vrnil na Ogrsko, je začel svojim donatorjem pojasnjevati razloge za prekinitev križarske vojne in odvzem prostosti vlaškemu knezu. Njegova prva skrb je bila, kako naj poveže obe dejanji, in kot bomo videli kasneje, mu to ni uspelo. Matija je zagovarjal stališče, da je bila njegova dvoličnost posledica Vladove prevare, ki naj bi podpiral otomansko ofenzivo proti Evropi in skupaj z Mehmedom II. načrtoval napad in zavzetje Transilvanije in Ogrske. Kako je mogoče pojasniti ta nenadni preobrat pri knezu, ki je izzval sultana in je vse doslej zavračal kakršenkoli dogovor s svojimi sovražniki?

Neverjetna izdaja

Kralj in njegovi svetovalci so morali hitro odgovoriti na ta vprašanja. Matija je v Rim in Benetke poslal škofa iz Cenada in priorja iz Pécsa (Fünfkirchen). Odposlanca sta morala utemeljiti prekinitev bojnega pohoda nad Turke in izključitev vlaškega kneza. Da bi lahko to izvedla, sta morala pripraviti govor, v katerem bi očrnila Vlada, in pojasniti, zakaj njegovi zločini preprečujejo nadaljevanje križarske vojne.

Dejansko sta vztrajala, da so Drakulo ujeli pri prevari. Tri po ključu prestrežena Vladova pisma, poslana Mehmedu II., »Baši« (paši, morda velikem vezirju Mahmudu paši) in nekemu knezu iz »Thoenone« (?), sta papežu predstavila kot dokaz za vlaško izdajo. Izvirna besedila v »bolgarščini« oziroma v slovanski romunščini so sicer izginila, vendar je papež Pij II. v svojih spominih podal latinski prevod pisma, namenjenega sultanu:¹

Vladarju vladarjev in gospodu gospodov, kar jih je pod soncem, velikemu emirju in sultanu Mehmedu, ki mu vse uspe, se jaz, Janos, vojvoda in gospod Vlaške, ponižno klanjam. Jaz, služabnik tvoje velike moči, ti zagotavljam, da danes z vojsko odhajam v svojo deželo in da zaupam Bogu, da bom tja tudi prišel, razen če mi tvoja moč tega ne prepreči. Zato ponižno prostim tvojo visokost, da mi odpusti napako in moj veliki greh, saj sem nepremišljeno grešil proti tebi in sem tvoji deželi prizadejal zlo. Naj se me tvoja milost usmili in mi dovoli, da ti pošljem odposlanca. Poznam vso Transilvanijo in vso Ogrsko in dobro vem, kje so kraji in kako stojijo stvari. Če bi tvoji mogočni veličini ustrezalo, bi lahko tvojim rokam prepustil vso Transilvanijo, od koder bi si lahko, ko bi bil enkrat gospodar, svoji prevladi podredil vso Ogrsko. Moji odposlanci ti bodo povedali več. Dokler bom živ, bom tvoj služabnik in bom neomajno veroval vate. Naj Bog nakloni veliko let tvoji silni moči.

Napisano v mestu Cisnadie [Ruetel],
7. dne v novembru leta 1462.²

Latinski prevod je nepopoln: Drakula se pojavi pod imenom »Janos«, ki v romunski diplomaciji sistematično stoji pred imenom vladajočega kneza. Dejansko gre za *nomen sacrum*, iz teofornega imena,* ki v hebrejščini pomeni »božja milost« in je izposojeno iz stare bolgarske diplomacije. Torej bi lahko prebrali tudi »Janos Vlad«.

Pismo je napisano v mestu Cisnadie (Ruetel), saksonskem kraju blizu meje z Vlaško, ki je bil odvisen od sedeža v mestu Sibiu. Že na začetku se začudimo njegovi vsebini: Vlad oznani, da istega dne z vojsko odhaja na Vlaško, medtem ko se je tega dne v rešnici odpravil v Brašov, kjer ga je od 1. novembra čakal Matija Korvin. Zakaj naj bi se Vlad odločil, da bo šel na Vlaško prav v trenutku, ko je bil dogovorjen za srečanje s kraljem Matijo, da bi proslavil dogovorjeno poroko? Nič ga ni sililo, da ostane v svoji deželi, ki jo je komajda zapustil.

Pojdimo zdaj k bistvu vprašanja: Vlad sultana prosi za odpušča-

* Op. prev. Zaščitno ime, ki vsebuje tudi ime božanstva.

nje in predlaga, da mu bo služil za vodnika in pomočnika pri zasedbi Transilvanije, od koder bi sultan lahko brez težav napadel Ogrsko, pri čemer se Vlad hvali, da dobro pozna tamkajšnje razmere. Kakšen je pomen te ponudbe? Maščevanje nad Saksonci in Selkiji, ki so bili sovražni do njega in niso migrirali s prstom, da bi mu pomagali? Ali pa nad Matijo Korvinom, fevdnim gospodom, ki mu ni priskočil na pomoč v nevarnih trenutkih? Nad vsemi?

Pojdimo še dlje. Kaj bi lahko pričakoval Vlad od te zadeve? Da bo utrdil svoj položaj na vlaškem prestolu, medtem ko je sultanu ponujal, da ga bo spremljal med okupacijo Transilvanije in Ogrske? Toda ali bi ob tej priložnosti še lahko gojil upe o svoji lastni usodi ali o usodi svoje dežele, ki jo je prepustil svojemu polbratu? Raduja je priznala večina bojarjev in tudi sultan mu je bil naklonjen: malo verjetno je, da bi Mehmed II. vrnil krono Vladu v znak hvaležnosti za hipotetične usluge. Ostane Matija Korvin, edini, ki bi mu lahko pomagal nazaj do krone: zakaj bi ga torej prevaral, še preden bi se srečal z njim?

Vsa ta dejstva potrjujejo tezo, da so Vladovi nasprotniki sestavili lažno pismo, da bi ga diskreditirali v očeh Ogrske. Izginotje izvirnika pisma zaplete preiskovanje, toda po našem mnenju je poneverba precej očitna in ni vredna poglobljene analize.

Kakorkoli, to je vse, kar je Matija Korvin lahko ponudil v pojasnilo papežu in Benečanom. Temu je dodal besedilo brez repa in glave, ki pripoveduje o Vladovih grozodejstvih in so ga po vsej verjetnosti pripravili Saksonci in vojvodovi sovražniki, to pripoved pa je papež Pij II. skrbno prepisal v svoje spomine. Obenem je ogrski kralj izjavil, da je pripravljen na vojno s Turki, tokrat v Bosni, kjer se je naslednjo pomlad odločalo o usodi Stepana Tomasevića.

V odgovoru, ki ga je dobil 15. januarja 1463, so v Benetkah na videz sprejeli Matijevo pojasnilo. Dejansko pa so čakali na vrnitev svojega poslanika z Ogrske, da bi izvedeli več podrobnosti. Pietro iz Tommasija je iz Transilvanije poslal tri pisma, in sicer 1., 3. in 26. novembra, vendar so njegovo pošto ustavili na izrecno zahtevo Matije Korvina. Šele po 26. novembru, ko so Drakuli že

odvzeli prostost, je poslanik lahko spet pošiljal svoja poročila, ki so, kot vemo, vsebovala podrobnosti o tem, kako so Drakuli odvzeli prostost, kar je želel kralj opisati prvi.

Ko se je Pietro iz Tommasija vrnil, so iz Benetk v Budim poslali novega odposlanca, da bi se s kraljem Matijo pomenil o organizaciji vojne proti Turkom, v katero naj bi šli skupaj s Francijo, Češko, Poljsko in Bavarsko. V navodilih, namenjenih poslaniku Jeanu Aymu, je pomenljiv odlomek. Od njega so izrecno zahtevali, naj se pozanima o tem, zakaj so Vladu odvzeli prostost, o novem vlaškem knezu in o njegovih odnosih z Matijo Korvinom. In to zato, da bi razkrili morebitna tajna pogajanja s Turki, kar je bil pogost odraz paranoje v takratni diplomaciji.³

Žal ne poznamo rezultatov preiskav Jeana Ayma. Ta je zadeve preiskoval skoraj v istem času kot papežev poslanik Nikola Modruški, škof iz Modruša (v Dalmaciji). Pij II. ga je najprej poslal h kralju Bosne, nato pa se je Nikola začetek leta 1463 vrnil na dvor v Budimu, da bi kralja Matijo zaprosil za pomoč v vojni proti Turkom, ki so ogrožali Bosno.⁴ Ob tej priložnosti je ogrski fevdni gospod občutil potrebo, da bi poslaniku predstavil svojega znamenitega ujetnika Drakulo, škof pa je naredil njegov edini do danes znani portret. Še bolj zanimivo je, da so Matija in njegovi dvorjani poslaniku opisali tiranova grozodejstva, kar je dodatni dokaz, da so te pripovedi izhajale iz konzulatske pisarne v Budimu:

Kralj je pripovedoval, tajniki, ki so bili prisotni ob opisu pa so to potrdili, da so na njegov [Vladov] ukaz pobili 40 000 ljudi obeh spolov in različnih starosti, ki so pripadali sovražni frakciji, še prej pa so bili podvrženi najhujšemu mučenju. Nekateri so umrli poteptani pod kolesi vozov, druge so slekli in jim odrli kožo vse do drobovja, tretji so bili nabodeni na kol skozi glavo, prsi, popek ali pa skozi zadnjico (in že samo pripovedovanje o tem je sramotno) in preko drobovja; in da ne bi manjkala nobena oblika okrutnosti, je v prsi mater zabodel kole, nanje pa njihove otroke; končno pa je ostale pobil na druge najhujše načine, najprej pa jih mučil na različne načine, kakršne si lahko zamisli samo grozljiva okrutnost najstrašnejšega tirana.⁵

Kot je dokazal Serban Papacostea, Matijeva nenadna dovtetnost za Vladova grozodejstva ni bila naključna, pač pa je tako opravičeval svojo politiko.

Brošura iz leta 1463

Po papežu in Benetkah so prišla na vrsto nemška mesta. Spomnimo, da se obisk ogrske delegacije, ki je med junijem in julijem 1463 prišla skleniti pogodbo v Wiener Neustadt, časovno ujema z izdajo brošure v nemščini, naslovljene *Zgodba o vojvodi Drakuli*, ki jo je na Dunaju najverjetneje natisnil Ulrich Han.⁶ To besedilo izhaja iz Transilvanije in z Ogrske in vsebuje podrobnosti, ki so jih lahko poznali samo Saksonci. Nekatera dejstva so znana iz pisem, ki so jih knezu Danu (od leta 1459 do 1460) pošiljali meščani iz Brašova. Druga izhajajo iz mesta Sibiu in okolice, kjer so bili prebivalci prav tako žrtve Vladovih napadov. Pričevanje poslanikov z Ogrske, iz Brašova in iz Siebenbürgen je navedeno najmanj dvakrat. K pričevanjem prispeva tudi Vladovo pismo kralju Matiji z dne 11. februarja 1462. Za razliko od teh primerov, ki so datirani ali jih je mogoče uvrstiti v kronološki okvir, je druga vrsta zgodb bolj nejasnega značaja: v tem primeru niso navedena ne imena krajev ne posameznikov, pa tudi datumov ni. Te podatke so nedvomno prispevali vlaški begunci iz Transilvanije, ki so jih poznali iz govoric, zato so toliko bolj nejasni.⁷

Od inkunabule brošure s šestimi listi z Vladovim portretom na prvi strani se ni ohranil noben primerek. Vendar pa imamo nič manj kot štiri kopije, ki so nastale nekaj let zatem in jih hranijo v Avstriji (samostan Lambach, rokopis je izginil v začetku 20. stoletja), v Švici (samostan St. Gallen), v Franciji (mestna knjižnica v Colmarju) in v Veliki Britaniji (British Library). Samo rokopis iz British Library je popoln, vendar je tisti iz samostana St. Gallen natančnejši in je služil za osnovo naše izdaje iz leta 1988,⁸ ki je predstavljen tudi v prilogi tega dela.

Brošura je napisana v obliki zaporednih zgodb brez tematske in kronološke povezave med njimi. Samo dva odlomka sta datirana,

št. 24 (1460, na dan svetega Bartolomeja) in št. 25 (»leto gospodovo 1462«). Prvi trije odlomki so postavljeni v časovnem zaporedju: »stari vladarjev namestnik« (Janos Hunyadi) ubije »starega Drakula«, »istega leta« Vlad postane vlaški knez in Vladislav II. umre, »malo zatem« pa pride do odprave »v Siebenbürgen blizu mesta Hermannstadt [Sibiu]«. Zadnji, 36. odlomek pripoveduje, kako še vedno »stari vladarjev namestnik«, kar je zamenjava za Matijo Korvina, Vladu odvzame prostost.

Druge zgodbe lahko razdelimo v dve kategoriji:

– prve pripovedujejo o točno določenih dejstvih, čeprav v njihovi predstavitvi ni nobenih kronoloških ali geografskih pravil: odprave v Transilvanijo, obglavljenje kneza Dana, itd. (št. 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 35, 36);

– v drugih ni nobenih pojasnil o datumih, krajih in osebah (št. 7, 8, 14, 16, 34).

Veliko odlomkov (dvanajst) neposredno obravnava napade na Saksonce iz Transilvanije, pa tudi na Romune iz Fagaraša in Amలాša, ki so bili Vladovi uporni podložniki (št. 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 15, 24, 26, 27); sedem jih govori o anonimnih žrtvah in deloma spadajo v isto kategorijo (št. 8, 14, 16, 17, 23, 26, 34); štiri pripovedujejo o odposlancih iz Transilvanije ali od drugje (št. 10, 19, 26, 35); po dva o Romih (št. 18, 32), Turkih (št. 25, 32), duhovščini (št. 20, 31), plemičih (št. 7, 29); ena zgodba obravnava reveže (št. 33), ena delavca (št. 30), ena knezovo ljubico (št. 22), in ena ljudi, ki so skrivali svoje bogastvo (št. 28).

Ob branju tega besedila nas preseneti, da ni nobene vzročnosti, nobene logične povezave med različnimi odlomki. Edina skupna točka je Vlad, ki je prikazan, kot bi ga zajela morilska jeza na ves svet, in to brez kakršnekoli logike ali refleksije. Zakaj napada Saksonce iz Transilvanije? Zakaj se znaša nad Turki? Nad menihi? Nad Romi? Kaj so storili, da so krivi? Prav nič od tega ne izvemo ob branju teh strani, ki so zgolj zbirka grozot. Sploh nimamo opravka z *Zgodbo*, pač pa s preprostim seznamom različnih grozodejstev.

Zlahka ugotovimo, da se največ odlomkov – dvanajst nepo-

sredno in nedoločeno število, manjše od sedem, posredno – nanaša na napade na Saksonce in Romune iz Transilvanije. Tako lahko ugotovimo, da večina zgodb prihaja iz tega okolja, čeprav so se Vladovi odnosi s Saksonci in Romuni po letu 1460 uredili. Prav v tej deželi, v mestih Sibiu in Brašov, je Matijevo spremstvo izvedelo podrobnosti o Drakulinih dejanjih, saj so se prebivalci tega območja spominjali krvavih sledi njegove politike, ki so bile tudi pisno potrjene (v kronikah in korespondenci).

Kmalu po objavi je bila *Zgodba o vojvodi Drakuli* kopirana v druga dela. Tako jo je Thomas Ebendorfer, doktor teologije in profesor na univerzi na Dunaju, vključil v svoje delo *Zgodovina vladarjev Romanov (Kaiserchronik)*, ki ga je končal tik pred svojo smrtjo 12. januarja 1464.⁹ Ebendorfer to pripoved umesti med dva dogodka, ki sta se odvila maja in avgusta 1463. Verjetno je poznal nemške brošure iz junija in julija 1463, prav tako kot Pij II., ki je imel od januarja dalje na voljo celo besedilo v latinščini. To dokazuje portret, ki ga je o Vladu naredil Pij II. in smo ga že predstavili v 4. poglavju.

Le kako bi papež lahko poznal fizično podobo Drakule, če ne preko naslikanega ali graviranega portreta? Ta, ki ga je spomladi prikazal Nikola Modruški (»okruten in neusmiljen na pogled itd.«, glej zgoraj), se v ničemer ne ujema z idejo o dobrem knezu, ki si jo je ustvaril papež.

Torej je možno, da je imel Pij II. v rokah brošuro, ki je bila med junijem in julijem natisnjena na Dunaju, na njej pa je bil gravirani portret vlaškega kneza.¹⁰ Papež je v svojih spominih ravnal tako kot Ebendorfer: besedilo o Drakuli umešča med opis nemirov na Dunaju aprila 1463 in pripovedjo o Turškem osvajanju Bosne med junijem in julijem istega leta.

Tretja priča o razširjenosti te pripovedi je nemški potujoči pevec Michael Beheim (1416–1474), privrženec Friderika III., ki je med 12. decembrom 1462 in poletjem leta 1463 živel v Wiener Neustadtu, nato na Dunaju, pozimi med letoma 1463 in 1464 ter leta 1465 pa spet v Wiener Neustadtu.¹¹ Med svojimi potovanji je